

УВОДНИК / EDITORIAL

Српске мајке из стране службе

Миле Игњатовић

Академија медицинских наука Српског лекарског друштва

Велики рат је много проучаван протеклих 100 година. Међутим, утисак је да ниједна тема није толико запостављена као улога жена у том рату. За Србију је то од посебног значаја, јер су жене имале суштински битну улогу у спасавању српске нације, не само од већег страдања већ и од биолошког нестајања. Улога српских жена је сигурно највећа, али посебно је значајна улога свих оних жена из иностранства које су дошле да помогну у спасавању српске нације. Њима морамо бити вечно захвални и не смемо их никада заборавити. Управо о њима у Србији и изван Србије говоре радови Славице Поповић-Филиповић [1–4].

Ниједан рат није нормалан, али Први светски рат је од почетка за Србију био катастрофалан. Непријатељ је био толико острашћен да је Србија морала нестати. Није било довољно Србију војнички поразити, чак згазити. С друге стране, Србија је ове ратове дочекала потпуно исцрпљена после тек завршених балканских ратова. Недостало је свега. Санитетска средства су потрошена, нова нису набављена. Највећи недостатак је био у лекарима и осталом санитетском особљу. На срећу, у Европи почетком XX века били су изузетно развијени човекољубље и милосрђе, жеља и спремност да се помогне. Тако су, као и у балканским ратовима, стране санитетске мисије дошле Србији у помоћ.

У Првом светском рату, у периоду 1914–1915. године, од страних санитетских мисија биле су четири руске мисије са 16 лекара, три грчке мисије, 14 енглеских мисија и три америчке мисије, које су имале (без руске и француске) 82 лекара и 429 болничара и другог особља [5]. Ове мисије су отварале нове болнице или ређе користиле већ постојеће са помоћним људством. После епидемије, према речима пук. др Генчића, начелника санитета у то време, „у земљи је било 90 разних болница, са преко 100 000 болесничких постеља, а само на војишту радило је, поред наших лекара, још 200 страних лекара и око 500 школованих сестара ... ми смо крајем

лета 1915. били у санитетском погледу за рат спремни боље но икада пре тога“. У току рата отворено је 58 привремених или резервних болница са више од 50 000 кревета. Према др Недоку, цела Србија се претворила у сиромашну војну болницу [6].

Посебно место заузимају Болнице шкотских жена (*The Scottish Women's Hospitals for Foreign Service*) (слике 1 и 2), по свом значају, обиму, жртвовању, улози за време и после рата [7]. Наше мајке из иностранства нису нас заборавиле ни после рата. Пружале су помоћ и подршку још много година после рата. Поред материјалне и организационе помоћи, оне су преносиле истину о Србима, који су били сатанизовани као никада раније. Од више од 600 Британки које су биле у Србији у току Првог светског рата, посебно место заузима др Елси Инглис, као оснивач и покретач ових болница. Сер Винстон Черчил (1874–1965), у то време политичар, рекао је 1918. године да ће „слава др Елси Инглис светлети у историји“. Амбасада Велике Британије у Београду названа је њеним именом 15. марта 2015, а Денис Киф (*Denis Keefe*), британски амбасадор у Београду, говор је завршио са: „Елси Инглис је била једна од првих високообразованих жена у Шкотској и пионирка медицине. Енергично се борила против предрасуда, за друштвену и политичку еманципацију жена Британије. Била је неуморна волонтерка, храбра организаторка болница жена Шкотске и посвећена хуманитарка. Елси Инглис најчистотом није дочекала крај рата и дефинитивни тријумф неких својих идеја, али је направила огроман утицај на друштвена кретања у нашој земљи. У Шкотској је постала лекарка, а у Србији светица“ [8].

Заборавност и немарност Срба су познате, али Срби не заборављају своје мајке и светице. Сећају се и то обележавају на најбоље начине, почев од 1918. године, када су јој подигнути споменици у Србији, а Иван Мештровић (1883–1962) урадио њену бисту у бронзи по наруџби краља Александра (Слика 3), преко бројних спомен-плоча

Received • Примљено:

March 1, 2018

Accepted • Прихваћено:

March 5, 2018

Online first: March 13, 2018

Correspondence to:

Mile IGNJATOVIĆ
Serbian Archives of Medicine
1 Kraljice Natalije Street
11000 Belgrade, Serbia
office@spskiarhiv.rs

Слика 1. Типична Болница шкотских жена
Figure 1. A typical Scottish Women's Hospital

Слика 2. Снимак из ваздуха Британске опште болнице у Солуну [7]
Figure 2. Aerial view of No. 64 British General Hospital in Salonica [7]

Слика 3. Иван Мештровић: Бронзана биста Елси Инглис, 1918 (Национална галерија Шкотске)

Figure 3. Ivan Meštrović: Bronze bust of Elsie Inglis, 1918 (National Galleries of Scotland)

Слика 4. Британске хероине Првог светског рата у Србији
Figure 4. British heroines of the First World War in Serbia

посвећених њој и њеном делу, све до изванредно издања Поште Србије (Слика 4) и ових радова Славице Поповић-Филиповић. После 100 година било би неумесно подизање било каквих споменика. Ово су прави начини да се освежи сећање и прикаже рад свих тих жена из иностранства које су дошле и жртвовале се за добробит српског народа. Као и све мајке, оне су нам биле већи пријатељи од нас самих.

Она се толико сродила са Србима да је почела делити њихову злу судбину и после своје смрти. Наиме, Меморијални фонд др Елси Инглис из Лондона (формиран после њене смрти у Лондону) доделио је 1927. године значајна средства Физиолошком институту у Београду за научноистраживачки рад, када су формиран и виваријум, библиотека и једна лабораторија, која је названа њеним именом. Тим поводом откривена је и

спомен-плоча октобра 1929. на којој је писало: *In memoriam / Elsie Inglis / M.D. / amicae Serborum Certissimae / quae currans milites Serbos / malates et vulmeratos / obiit 26. 11. 1917* (У спомен др Елси Инглис, пријатељици Срба, одлучној да лечи болесне и рањене српске војнике, преминуле 26. 11. 1917) [9]. Зграда Института и спомен-плоча су нестале у бомбардовању од истог непријатеља 6. априла 1941. Слична спомен-плоча је постављена 1952. године.

Ако је тачно оно што пише на крају Меморијала Елси Инглис у Катедрали Св. Егидија (*St. Giles Cathedral*) у Единбургу – *Mors janva vitae* (*Death is the door of life*), онда је Елси Инглис својим деловањем и пожртвовањем обезбедила себи бесмртност.

Људи умиру када нестане сећање на њих. Код Срба ће Елси Инглис увек бити жива.

ЛИТЕРАТУРА

1. Popović-Filipović S. Elzi Inglis (1864–1917) i Bolnice škotskih žena u Srbiji u Velikom ratu. 1. deo. *Srp Arh Celok Lek* 2018; OnLine-First: September 5, 2017; (00):167–167. [DOI: <https://doi.org/10.2298/SARH170704167P>]
2. Popović-Filipović S. Elzi Inglis (1864–1917) i Bolnice škotskih žena u Srbiji u Velikom ratu. 2. deo. *Srp Arh Celok Lek* 2018; OnLine-First: September 5, 2017; (00):168–168. [DOI: <https://doi.org/10.2298/SARH170704168P>]
3. Popović-Filipović S. Srbi na Korzici u Velikom ratu. 1. deo. *Srp Arh Celok Lek* 2018; OnLine-First: September 8, 2017; (00):169–169. [DOI: <https://doi.org/10.2298/SARH170704169P>]
4. Popović-Filipović S. Srbi na Korzici u Velikom ratu. 2. deo. *Srp Arh Celok Lek* 2018; OnLine-First: September 8, 2017; (00): 170–170. [DOI: <https://doi.org/10.2298/SARH170704170P>]
5. Popović-Filipović S. Iz postojbine javora. Kanadsko-britanska medicinska i humanitarna pomoć Srbiji u Prvom svetskom ratu. Beograd: Srpsko lekarsko društvo; 2013.
6. Nedok A. Srpski vojni sanitet na početku rata i u velikim bitkama 1914. godine. U: Nedok A, Popović B. *Srpski vojni sanitet 1914–1915. godine*. Beograd: Uprava za vojno zdravstvo Ministarstva odbrane Republike Srbije i Akademija medicinskih nauka Srpskog lekarskog društva; 2010. p. 28–76.
7. British Army Medical Services. Aerial view No 64 British General Hospital Salonica (James Cotter collection, AMS Archives). (Accessed February 25, 2018) Available from: <http://maltaramc.com/imghosps/map64genhospsal.jpg>
8. Britanska rezidencija u Beogradu imenovana po dr Elsi Inglis. (Accessed February 25, 2018) Available from: <https://www.gov.uk/world/organisations/british-embassy-belgrade>
9. Đurić DM. Dr. Elsie Maud Inglis (1864–1917). (Accessed July 2017). Available at: http://www.mfub.bg.ac.rs/global/pdf/instituti/medicinska_fiziologija/istorijat/ODRELSIEINGLISIISTOIMENOMFONU.pdf